

Cilt 3 / Sayı 2 / Kış 2023

Araştırma Makalesi

Yılkı Atı Romanında Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı

Betül Kılıç

Bandırma Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

ORCID: 0000-0002-5576-226X

betulkilic210@gmail.com

Kılıç, Betül. “Yılkı Atı Romanında Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı”. *KÜN: Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 3.2 (Kış 2023): 121-134.

DOI: <https://doi.org/10.54281/kundergisi.40>.

Geliş Tarihi: 18.11.2023 / Kabul Tarihi: 08.12.2023 / Yayımlanma Tarihi: 29.12.2023

Bu çalışma Creative Commons Attribution 4.0 International License ile lisanslanmıştır.

Yılkı Atı Romanında Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı

Betül Kılıç

Özet

Kültür, maddi manevi değerler bütünüdür. Kültür; toplumun dilini, ahlakını, düşüncesini, yaşam tarzını, inanışını yani toplumla ilgili olan her şeyi kapsar. Söz varlığı da bir kültür yansımasıdır. Söz varlığının zenginleşmesinde kültürün büyük payı vardır. Kültürü gelişmiş toplumun söz varlığı da gelişmiştir. Söz varlığı; o toplumun kültürünü, dilini, hayat tarzını yansıtır. Bir toplumun dilinin gelişmişlik düzeyi söz varlığının zenginliğiyle paralellik gösterir. Kelimelerin kazandığı anlam çeşitliliği toplumun kültürünün gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Bir dilde kelimeler ne kadar çok yan ve mecaz anlam kazanıp anlam çeşitliliği gösterirse dil de o kadar derinleşir, zenginleşir. Yazarların eserlerinde kendi hayatlarından izler görmek mümkündür. Yazarlar; düşüncelerini, duygularını, hayata bakış açılarını eserlerine yansıtmaktadır. Her yazar kendi kültüründen etkilenir ve bunu eserlerine yansıtır. Abbas Sayar da Yılkı Atı romanında, kendi kültürünün söz varlığının zenginliğini ortaya koymuştur. Abbas Sayar'ın romanında, yazarın yansıttığı zengin söz varlığı içerisinde halk ağzına ait atasözler ve deyimler de geniş yer tutmaktadır. Abbas Sayar'ın Yozgat'ta doğup büyümesi ve çiftçilikle uğraşması onun romanlarının ana izleridir. Yazar, Yılkı Atı romanında doğaya bırakılan bir atı halk ağzına yakın bir dille anlatmıştır. Bu romanda halk ağzına ait kelimelere, argo sözlere, çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili terimlere, kalıp sözlere rastlarız. Yazar, halk ağzına ait sözcük kullanımıyla zengin bir söz varlığı meydana getirmiştir. Yazar, eserinde rahat bir üslup benimsemiş, sıcak ve samimi bir sohbet üslubunu kullanmıştır. Bu çalışmada hayvancılık kavram alanı ile ilgili söz varlığı incelenip değerlendirilmiştir. Bu romanda Abbas Sayar'ın yaşam tarzı hâline gelen çiftçiliğe ait sözleri ve hayvanlara verdiği isimler görülmektedir. Eserde geçen hayvanlarla ilgili sözler ve karşıladıkları anlamlar üzerinde durulmuştur. Makalenin yazılış amacı Yılkı Atı romanının hayvancılıkla ilgili söz varlığını belirlemek ve hayvancılıkla ilgili söz varlığı üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır.

Anahtar Sözcükler: Yılkı Atı, Abbas Sayar, söz varlığı

Abstract

Vocabulary Related to farming in the Novel Yılkı Atı

Culture is a comprehensive collection of material and spiritual values. Culture encompasses the language, ethics, thoughts, lifestyle, beliefs, and everything related to society. Vocabulary is also a reflection of culture. Culture plays a significant role in enriching vocabulary. The vocabulary of an advanced culture is also advanced. Vocabulary reflects the culture, language, and lifestyle of a society. The level of development of a society's language is parallel to the richness of its vocabulary. The

diversity of meanings that words acquire indicates the level of development of a culture. The more words in a language gain multiple connotations and metaphoric meanings, the deeper and richer the language becomes. It is possible to find traces of authors' own lives in their works. Authors reflect their thoughts, emotions, and perspectives on life in their works. Every author is influenced by their own culture and reflects it in their works. In the novel "Yılık Atı," Abbas Sayar has showcased the richness of his culture's vocabulary. In Abbas Sayar's novel, folk proverbs and idioms belonging to the local dialect hold a significant place within the rich vocabulary he presents. Abbas Sayar was born and raised in Yozgat and was involved in farming, which is the central theme of his novels. In "Yılık Atı," the author narrates the story of a horse released into nature using a language close to the local dialect. In this novel, we encounter words specific to the local dialect, slang words, terms related to farming and animal husbandry, and idiomatic expressions. The author has created a rich vocabulary by using words from the local dialect. In his work, the author adopts a relaxed style and uses a warm and friendly conversational tone. This study examines and evaluates the vocabulary related to the concept of animal husbandry. The words related to farming that have become part of Abbas Sayar's lifestyle and the names he has given to animals can be seen in this novel. The article focuses on the words related to the animals mentioned in the work and their meanings. The purpose of this article is to determine the vocabulary related to animal husbandry in the novel "Yılık Atı" and contribute to the research on vocabulary related to animal husbandry.

Keywords: *Yılık Atı*, Abbas Sayar, vocabulary

Giriş

Nail Abbas Sayar, 21 Mart 1923'te Yozgat'ta dünyaya gelmiştir. N. Abbas Sayar imzasıyla şiiri yayımlanmıştır. İÜ İktisat Fakültesi öğretim üyesi ve biyografi yazarı olan A. Güner Sayar oğludur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi ancak tamamlamadan Yozgat'a geri dönmüştür. Yozgat'ta çiftçilikle uğraşmıştır. Bir süre de gazete satıcılığı, kitapçılık ve matbaacılık yapmıştır. Beyin kanaması geçirdikten sonra 12 Ağustos 1999'da İzmir'de vefat etmiştir. (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010). Abbas Sayar'ın köyde uğraştığı çiftçilik onun eserlerinin ana izleğidir. Yani biz Abbas Sayar'ın yaşam şeklini cümlelerinden çok rahatlıkla çıkarılabilir. Bu cümleler bize Abbas Sayar'ın söz varlığı hakkında bilgiler vermektedir.

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlar. İletişim sayesinde insanlar birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarırlar. İnsanlar kendi aralarındaki anlaşmayı dil vasıtasıyla sağlarlar. Dilin tanımını birçok araştırmacı yapmıştır. Muharrem Ergin; bir toplumda yaşayan bireylerin birbirleriyle anlaşarak bir varlığı aynı sözcükle karşılayan gizli bir anlaşma aracı olduğunu ve dilin sürekli gelişmesi sebebiyle onun canlı bir varlık olduğunu dile getirmiştir (Ergin 4-5).

Dil ve kültür birbirinin ayrılmaz parçasıdır. Dilin söz varlığı incelenerek dilin kültürel unsurları da elde edilmektedir. Dilin söz varlığı vesilesiyle kültür gelecek nesillere aktarılmaktadır. Dünyada yer alan bütün diller, kendi yaşadığı toplumun dünyaya bakış açısından, coğrafi özelliğine bağlı olan kültüründen bağımsız değildir ve ondan izler taşır. Dillerin söz varlığı ve bu söz varlığının içinde yer alan sözcükler, bir toplumun düşüncesini, hayat tarzını belirlemede birer ipucudur. Buradan hareketle bu çalışmada, *Yılık Atı* romanındaki hayvan adları ve hayvancılık terimleri üzerine bir söz varlığı çalışması yapılması amaçlanmıştır.

Sözcük bilimi kavram alanı içerisinde yer alan “söz varlığı” dil biliminin özellikle anlam bilgisi alanının içerisinde yer alır. Sözcük bilimini Zeynep Korkmaz “Bir dilin kelime varlığını şekil bilgisi, cümle bilgisi, anlam bilgisi açısından ele alarak türetmede görev alan birimlerini, birleşik kelimelerini, kalıplaşmış şekillerini, deyimlerini, atasözlerini, alıntı kelime vb. öğelerini inceleyen, bunların köken yapılarını araştıran, şekil ve anlam bilimi açısından geçirdikleri değişme ve gelişmeleri belirleyen bir bilim dalı.” (Korkmaz 144) olarak tanımlar.

Söz varlığı için araştırmacılar birçok tanım yapmıştır. Doğan Aksan’a göre söz varlığı bir millete ait olan kelimelerin ve bu kelimelerle meydana getirilen deyim ve atasözlerinin de içinde yer aldığı bir bütündür (Aksan 2006). Aksan, söz varlığının sadece dilde yer alan kelimelerden, simgelerden ve kodlardan oluşmadığını, o toplumun kültürünü, maddi ve manevi değerlerini, yaşayışını kapsadığını ifade eder (Aksan 7).

Türkçe Sözlük’te, dildeki sözlerin tamamı, söz dağarcığı, söz hazinesi, kelime hazinesi gibi tanımlar yapılmıştır (TDK 1807). Tahsin Banguoğlu ise söz varlığı için; bir dilde var olan bütün sözler, söz varlığıdır, der ve sözü ise birden fazla heceden meydana gelen ve her dilde farklı anlamlara gelen bir bütün olarak tanımlar (Banguoğlu 144).

Yusuf Çotuksöken de söz varlığı kelimesini üst anlam birim olarak ifade eder. Alt anlam birimlerini de şu şekilde sıralamıştır: a) sözcük dağarcığı, b) terim dağarcığı, c) kalıp kullanım (kalıp sözler) dağarcığı, ç) deyim dağarcığı, d) atasözü dağarcığı, e) özel deyişler dağarcığı (telmihler, dualar, beddualar gibi)... (Çotuksöken 11).

Sonuç olarak söz varlığı bir dilde konuşulan sözlerin tamamını, o toplumun atasözlerini, deyimlerini, toplumun yaşam tarzını, maddi ve manevi değerlerini, dünya görüşünü kapsar. Yazarın veya şairin kendi eserinde kullandığı dil, onun hayat tarzını, yaşayışını, hayata bakış açısını gösterir. Her yazarın üslubu kendine hastır. Yazarın kullandığı dil aynı zamanda yazarın kişiliğini de ortaya koyar. Eser, yazardan bağımsız değildir. Bu romanda da yazarın kullandığı dil ve üslupla yazarın nasıl bir mizaca sahip olduğu görülmektedir. Şüphesiz her yazar, her şair Türkçenin söz varlığına katkı sağlamaktadır. Sayar gibi bazı yazar ve şairler ise halk ağzında bulunan bazen unutulmaya yüz tutmuş kelimeleri yazıya geçirerek unutulmasını engelleyebilmekte hatta yeniden kullanılmasını sağlayabilmektedirler. Bu da Türkçe söz varlığının anlam zenginliğine katkı sağlamaktadır.

Yılkı Atı Romanındaki Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı

Abbas Sayar’ın Yozgat’ta doğup büyümesi ve çiftçilikle uğraşması onun eserlerinin ana izleğidir. Yozgat’ta yaşaması sebebiyle Orta Anadolu’nun kültürünü romanında mükemmel bir şekilde işlemiştir. Oradaki halkın yaşadığı sıkıntıları ve yaşayış tarzını eserlerinde ele alır. Romanında yılkı olarak doğaya bırakılan bir atın yaşama tutunmak için verdiği mücadeleyi ve halkın sıkıntılarını anlatıp bu sıkıntılara çare bulmaya çalışmıştır. Atlar üzerinden aslında insanları anlatmıştır. Abbas Sayar’ın okumak için İstanbul’a gitmesi ve bazı sebeplerden dolayı köyüne geri dönmesi, Abbas Sayar’ın dilinde herhangi bir farklılık yaratmamıştır. O, romanında halk ağzına çok yakın bir üslup kullanmıştır. Romanında halkın bakış açısını yansıtmıştır.

Toplumcu gerçekçi yazarlar yani köy hayatını anlatanlar, genellikle roman yazarken toplumdaki dedikodu ve söylentilerden faydalanır ve bunlar da efsane gibi romanın içerisinde yer alır. Bu da eserin gerçeklikten tamamen kopmasına neden olur. Ancak Abbas Sayar bunu

yapmamıştır. O toplumun yaşadığı sıkıntıları tamamen gerçekçi bir şekilde ele almıştır. Gördüğünü ve yaşadıklarını çok gerçekçi bir şekilde anlatmıştır.

Abbas Sayar'ın çocukluğu ve hayatının bir bölümü Yozgat'ta geçmiştir. Yozgat'taki yaşamı boyunca gözlemlediklerini sosyolojik olarak ele almasını sağlamıştır. Abbas Sayar, kendi yaşadığı coğrafyasını ve insanını romanlarında işleyerek kendi yaşamından uzak olmayan eserler meydana getirmiştir. Eserlerinde kendi yaşamı, insan ve toplum üçlemesini belirgin bir şekilde işlemektedir. Yaşadığı coğrafya, romanlarında işlediği karakterleri ele almasında büyük önem taşımaktadır. Çocukluğundan olgunluk yaşına kadar yaşadığı coğrafya ve insanını romanlarına taşıyarak otobiyografisinden uzak olmayan metinler yazar. Romanlarında yazar-insan-toplum üçlemesini belirgin bir şekilde gösterir. Toplumla iç içe olan yaşamı, onun romanlarının kurgulanması ve karakterlerinin oluşmasında büyük bir kolaylık sağlar. (İlhan 107-24).

Bir yazarın eserinde kullandığı kelimeler ve cümleler, yazarın kişiliği hakkında bilgi vermesi açısından çok önemlidir. Aksan da bu konuya değinir ve "Bir yazarın veyahut bir şairin eserinde kullandığı sözcükler hem edebiyat çalışmaları açısından hem de yazarın ilgili alanı hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda dil için kendisine ait bir söz varlığını kullanması bizim için önemlidir." der (Aksan 2011). Şairin veya yazarın sahip olduğu söz varlığı, kullandığı kelimeler ve kelimelerin anlamları, dilbilim ve dil incelemeleri açısından çok önemlidir. Yazarın kullandığı kelimeler çok farklı şekillerde tasnif edilebilir. Bu çalışmada hayvanlarla ilgili sözlerin eserde kullanıldıkları anlamlar üzerinde durulacaktır. *Yılık Atı* romanında hayvancılık kavram alanına ait 46 adet sözcük tespit edilmiştir. Tablonun ilk sütununda tespit edilen kelime, ikinci sütununda kelimenin metinde geçtiği yer ve kullanıldığı anlam verilmiştir. Bu anlamlar *Güncel Türkçe Sözlük*'ten tespit edilerek yazılmıştır. Üçüncü sütunda ise kelimenin *Derleme Sözlüğü*'nde sahip olduğu anlam bulunmaktadır. Yazarın eserinde halk ağzına yakın bir üslup kullanmasından dolayı tespit edilen kelimelerin *Derleme Sözlüğü*'nde olup olmadığına bakılmıştır.

Hayvanlarla ilgili sözcük	Metinde geçtiği yer ve anlamı (URL-1)	Derleme Sözlüğü'ndeki anlamı (URL-1)
<i>yılık</i>	<i>Ovadaki yılıklılara sevgi dolu gözlerle baktı. (s.76)</i> "Başiboş bırakılmış at veya eşek."	1. "Başiboş dolaşan at, öküz, inek vb. sürüsü" 2. "Çekingen, ürkek, yabanıl"
<i>öküz</i>	<i>Öküzler boyundurukla köye doğru yürüdüler (s.3)</i> "Çift sürmekte kullanılan, kağnya, arabaya koşulan, etinden ve derisinden"	"Öküz"

	yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır."	
<i>doru</i>	<i>Doru, sen biyol dur. Çık şimdilik aklımdan. Eve varınca bir meşveret edeyim çoluğunun (s.5)</i> "Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi koyu renkli olan, yağız (at)."	"Bir at cinsi"
<i>dorukısarak</i>	<i>Beynine iki kurt girdi birden. Bir canı hayallemek istiyordu Bir canı Dorukısarak'a takılmıştı.(s.4)</i> "Özel ad"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
<i>sığır</i>	<i>Köyün sığırı üç beş gün yaylıma ya çıkar ya çıkmaz. (s.9)</i> "Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı."	1. "Obur" 2. "Ahmak" 3. "Hayvan sürüsü"
<i>kısarak</i>	<i>Harman yerinde yolunu kesersin, kısrağı çevirirsin. (s.9)</i> "Dişi at"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
<i>at</i>	<i>At, hiç karşı koymadı. Uysal, ağır adımlarla tepeye doğru yol aldı. (S.14)</i>	"At"

	"Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir, düldül."	
kırat	<i>Kıratın peşini bırakmadı. Birlikte köyü çıktılar, diğer altların arasına karıştılar. (s.14)</i> "Özel ad."	1. "Dirhem'in on altıda birini ifade eden eski bir ağırlık ölçüsü" 2. "Bir ölçü birimi"
tay	<i>Şimdi tayını görse hemen tanır, yaklaşır, koklar, sonra acı acı kişnerdi. (s.18)</i> "Üç yaşına kadar olan at yavrusu."	1. "Eşit, denk, yaşıtlı" 2. "Hayvanın bir yanındaki yük" 3. "Tütün dengi" 4. "Çuval" 5. "Bir küfe ağırlığında" 6. "Çift olan şeyin teki, bir tek" 7. "Kesilmiş tahtalık ağaç" 8. "Babasız çocuk" 9. "Üvey çocuk" 10. "Yan" 11. "Taraflı" 12. "Toy" 13. "Ot ya da ekin yığını" 14. "Eş" 15. "Ağırlık" 16. "Çuval"
eşek	<i>Köylüler atlarını, eşeklerini birkaç gence bırakıp işleri için pazara gitmişlerdi. (s.18)</i> "Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakağan, uzun kulaklı "	1. "Odun kesmek için kullanılan üç ya da dört ayaklı sehpa" 2. "Hızarla odun kesmek için kullanılan tezgah" 3. "Üzerine herhangi bir şey koymaya yarayan destek" 4. "Üç ayaklı sehpa" 5. "Odun koyup yakmaya yarayan ızgara" 6. "Sel gelen yerin önüne konulan iki ayaklı sehpa"

		7. "Telli sazlarda üzerine telin bindiği köprü" 8. "Çukurda ateş yakmak için açılan hava deliği" 9. "Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı" 10. "Eşek"
arabatı	-Ulla, üssünoğlu diyorlardı, bunun belirsiz babası Allahalem Arabatı ya da İngiliz.(s.19) "Özel ad"	1."Derbeder" 2."Harabatı"
dorutay	Düğüne gelen yabancılar arasında Dorutay'a talipler çıktı. Yüzelli lira, iki yüz lira verenler oldu. (s.20) "Özel ad"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
koşum hayvanı	Güzel günler tez unutulur. O bir evin üzerinde titrediği Dorutay çabucak unutulmuş, sanki eve yeni bir koşum hayvanı alınmıştı.(s.21) "Koşum atı"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
demirkır	Atlar bir araya geldiler. Demirkırdan emir bekler bir halleri vardı. Demirkır turunu tamamlayınca, güneydeki yakın tepelere doğru yürüdü. (s.30) "Özel ad"	1. "Siyah beyaz karışık" 2. "Griye yakın at donu"
aygır	Aygır atları tepenin eteğine getirdi. Hiç onlarla ilgilenmez gibi bir keven otu ile oyalanmağa başladı. (s.31) "Damızlık erkek at"	1. "Pekmez kaynatılan ocağın arkasında, ham şıra dolu kazan konulan büyük delik" 2."İnişlerde arabaları kızaklatmak için tekerin altına konan oyuk ağaç ya da demir araç (bir çeşit fren)"

		3. "Arabada falakanın takıldığı eğri demir" 4. "Arabanın ok demiri" 5. "Azgın, arsız, edepsiz" 6. "Kavgacı, edepsiz, arsız (kadın için)"
çilkır	Çilkır, zülumlu bir hayat geçirmişti. Dinsiz imansız bir sahibi vardı. (s.32) "Özel ad"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
övendere	Elindeki övendereyi toprağa sapladı. (s.3) "Çift sürülürken sabanın ökçe kısmında biriken çamurları temizlemek üzere bir ucunda üçgen biçiminde küçük demir plaka; diğer ucunda çift hayvanlarını nodullamak için çivi bulunan değnek"	1. "Hayvan dürtmeye yarayan ucu bizli değnek" 2. "Üvendire"
dooovaah	Dooovaah, diye bağırdı, dovaah domuzun öküzleri... (s.1) "Hayvana seslenme sözcüğü, ünlem"	1." Sığırları durdurma ve yürütme ünlemi"
boyunduruk	Öküzler boyundurukla köye doğru yürüdüler.(s.3) "Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember"	1. "Gömlek yakası, öküzlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt"
çift demiri	Üşüdük işte, donduk işte. Hal kalmadı çift demirini sökmeye. (s.3)	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.

	“Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı”	
harman yeri	<i>Köyün harman yeri yeşilden 6arıya geçen daireler halindeydi. (s.4</i> “Üzerinde harman dövülen, sıkıştırılmış sert toprak alan”	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.
zahire (zahra)	<i>Kaldırdığın zahra (zahire) yeygi ile tohuma yetmez. Yığdığın saman, atı eşiği bahara çıkartmaz.(s.4</i> “Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl, aşlık”	1. “Yemeklik tahıl” 2. “Hayvanlara verilen yem (ot, arpa, saman vb.)” 3. Hallaç yayında, kırışın altındaki” 4. “Koruyucu deri”
yeygi	<i>Kaldırdığın zahra (zahire) yeygi ile tohuma yetmez. (s.4)</i> “Hayvanlar için saklanan kışlık yiyecek, yem”	1. “Genellikle kış için hazırlanan, biriktirilen yiyecek ve hayvan yemi” 2. “Tilki kapanına konan yem” 3. “Rüşvet” 4. “Yiyecek” 5. “Un”
yular	<i>-Gavurun evinde bir kucak kuru bulunmaz. Hepinize yular takip ahıra bağlamalı. (s.8)</i> “Yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmasına bağlanan ip”	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.
tezek	<i>Tezek açıkta ıslanır. Damın altına çekmek hiçbirinizin aklından geçmez. (s.8)</i> “Yakıt olarak kullanılan kurutulmuş sığır dışkısı”	1. “Saban ya da belin kaldırdığı iri toprak parçası,” 2. “Hayvanları sıra ile otlatma, gütme” 3. “İri toprak parçası”

		4. "Yakacak olarak kullanılmak üzere kurutulmuş hayvan gübresi"
ahır	<i>Hepinize yular takip ahıra çekmeli. (s.8)</i> "Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer, hayvan damı"	1. "Hayvanların su içtiği taş veya ağaç yalak" 2. "Çeşme yalağı" 3. "Hayvan yemliğı" 4. "İçi oyuk ağaç dibek" 5. "Demirci ocağı yanındaki oyma yalak" 6. "Çeşme oluğu" 7. "İçinde üzüm çiğnenen ağaç tekne" 8. "Şirahane" 9. "Sonunda" 10. "Sonra" 11. "Ötürü" 12. "Geçmiş"
kesmik	<i>Bakma alık alık yüzüme. Git, icik kesmik getir. Alaf tutsun şu ateş. (s.8)</i> "Başakla karışık iri saman"	1. "Tavuğun son yumurtası, dövülmüş ot" 2. "Hayvan yemi" 3. "İri saman" 4. "Harmanda dövülen tahıl başakları arasındaki yabancı ot kırıntıları" 5. "Samanın irisi"
alaf	<i>Git icik kesmik getir. Alaf tutsun şu ateş. (s.8)</i> "Hayvanların kışlık yiyeceğı, saman, ot, mısır sapı v.b"	1. "Alev" 2. "Telaş, korku" 3. "Hayvanların kışlık yiyeceğı, saman, ot, mısır sapı v.b" 4. "Suyu çekilmiş, yarı kurumuş buğday veya haşhaş" 5. "Hayvan yemi satıcısı" 6. "Hayvanlara yedirilen yeşil yaprak ve dallar" 7. "Taş, kerpiç veya ağaçtan yapılmış hayvan yemliğı"

		8. "Hayvanların su içtikleri yer, yalak" 9. "Süprüntünün yüze gelen iri kısmı" 10. "Çalı, çırpı, hayvanlara yedirmek için kurutulmuş ot" 11. "Mısır sapı, hayvan yiyeceği, yal"
yele	<i>Yeleleri bir o yana, bir bu yana iplik iplik tozuşturuyordu. (s.44)</i> "At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
çenilemek	<i>Bir küçük köpek geçiyordu gerisinden. Bir tekme attı. Köpek acı acı çeniledi. (s.11)</i> "Köpeklerin yaşadığı bir acıdan dolayı çıkarmış olduğu ses avaz"	1. "Köpek can acısından havlamak" 2. "Haykırmak" 3. "Hakaret etmek" 4. "Bağırıp çağırmak"
hamut	<i>"Heey sen ne idin gençliğinde garip Doru... vay ne kaçardın, vay, nasıl gererdin yan kayışlarını... nasıl boyun verirdin hamuta... benim ağam da gavur benim ağam da dinsiz..." (s.15)</i> "Araba koşumunda atların boyunlarına geçirilen ağaç veya üstüne meşin geçirilmiş çember"	1. "Koşum hayvanlarının boynuna geçirilen ve araba kollarına tesbit edilen deri kaplı koşum takımı"
meses	<i>At kapıyı kendisine açmışlar gibi boynunu içeri uzattı, yürüdü. İbrahim karşısına geçti ve mesesi alnı ortasına indirdi. (s.16)</i> "İnek ve öküzleri dürtmek için kullanılan ucu sivri demirli değnek"	1. "Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu demirli değnek" 2. "Üvendire" 3. "Ucu sivri çivili değnek"

çifte atmak	<i>Kısrak huysuzlaştı. Peşi peşine çifte atmağa başladı. (s.18)</i> "At, eşek arka ayakları ile vurmak"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
düven	<i>Kısrak arkadaşı ile evin yüküne ortak oldu. Çiftten arabaya, arabadan düvene, tarlaya, değirmene, kazana...(s.22)</i> "Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak"	1. "Dükkan, fırın, bez dokuma tezgâhı" 2. "Ekinleri dövmek içki kullanılan alet" 3. "Harmanda buğdayın sapı ve tanesini ayırmaya yarayan, alında keskin taşları bulunan ve hayvanlar tarafından çekilen ağaç alet" 4. "Düğün"
kırbaç	<i>Kıçı, arka ayak incikleri çok kırbaç yedi. Mor çizgiler belirdi kırbaç yerlerinde. (s.22)</i> "Tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sırim bağlanarak yapılmış vurma aracı"	1. "Saçları ağarmış insan"
gemsiz at	<i>Gemsiz, yularsız, eğersiz, mindersiz atınan yola çıkmış deyi.(s.25)</i> "Gem veya oyan, bir binek hayvanını yönlendirmek için ağzının içine takılan metal veya sentetik parça"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.
eğersiz at	<i>Gemsiz, yularsız, eğersiz, mindersiz atınan yola çıkmış deyi.(s.2)</i> "Sırtında eyer bulunmayan, çıplak (at)"	Bu kelime Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır.

üzengi	<i>Dorukısrakın gençliğinde bu İbraam rafazasına varıp da</i> <i>“İbraam ağa atın tüyünü okşayım deseydik”</i> <i>“ulan siktir deyyus” derdi, üzengisine bastırmazdı kimsenin...(s.25)</i> <i>“Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka”</i>	1. “Ayak altı çukuru”
tırısa (kalkmak)	<i>Haftıdan bir kırbaç vuruldu kıcına. Kıratla birlikte tırısa geçtiler. (s.48)</i> <i>“Tırıs gitmeye başlamak, tırısa geçmek”</i>	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.
eyersiz	<i>İbrahim eyersiz tayın karın boşluğuna ayaklarını üzenği gibi vurdu. (s.73)</i> <i>“Eyer vurulmamış, sırtına eyer konulmamış (hayvan)”</i>	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.
dörtnala kalkmak	<i>Gıdıklanan tay coşmuşa benziyordu. Önce tırısa, sonra dörtnala kalktı. (s.73)</i> <i>“Dörtnal koşmak”</i>	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.
tımar	<i>Bakma o tüy uzamasına. Bir ahıra girsin, üç beş tımar olsun, eski haline döner. (s.73)</i> <i>“Binek hayvanlarının kollarını, derisini temizleme”</i>	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.

kişnemek	<i>Birbirini tanırlar hemencecik. Koklaşırlar, kişnerler. (s.73)</i> “At, bağırır gibi yüksek ses çıkarmak”	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.
evcil	<i>Bakma o tüy uzamasına. Bir ahıra girsin, üç beş tımar olsun, eski haline döner. Evcil olur. (s.73)</i> “Eve ve insana alışmış, kendisinden yararlanılabilen (hayvan)”	1. “Evine düşkün adam”
şahlanmak	<i>-tamam, dedi. Kısrağın gerisinden yavaş yavaş yaklaşıp yuları boynuna geçir. Sıkı tut. Şahlanmasına papuç bırakma. (s.74)</i> “At, ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üstünde durmak, şaha kalkmak”	Bu kelime Derleme Sözlüğü’nde bulunmamaktadır.

Tablo 1. Yılık Atı Romanında Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı

Sonuç

Eserdeki hayvancılık kavram alanına giren söz varlığını ortaya koymaktaki amaç, eserin bu açıdan gösterdiği zenginliğin gözler önüne serilmesidir. Yazar, Yozgatlıdır. Çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmıştır. Eserinde halk ağzına yakın bir üslup kullanmıştır. Bu nedenle eserde Yozgat ve çevre ağızlarında kullanılan kelimeler ve kelime grupları tespit edilmiştir. Sayar’ın bu romanda kullandığı kelime sayısı ve sıklığı ve bu kelimeleri hangi anlamda kullandığı, onun sözcük dünyası ve söz varlığı hakkında bize ipuçları vermektedir.

Romanda, halkın hayvanlarla bir arada yaşaması ve her hayvana halk tarafından farklı bir isim verilmesi dikkati çekmektedir. Temel geçim kaynağı olan hayvancılık halkın dilini etkilemiştir. İnsanlar daha çok vakit geçirdiği hayvanlara farklı isimler vermişlerdir. Bazı hayvan adlandırmaları Türkçenin ses özelliklerine uymamaktadır. Türkçede iki sesli harf yan yana gelmez. Eserde yan yana gelen kelime dooovaah kelimesidir. Yansıma sözcükleri hariç Türkçede kelimeler m harfi ile başlamaz. Eserde m harfi ile başlayan kelime meses kelimesidir. Z, i, g harfleriyle başlayan kelimeler Türkçe değildir. Eserde bu harflerle başlayan kelimeler şunlardır: Zahire (zahra), gemsiz at.

Romanda yer alan bazı kalıp ifadeler yani konuşma dilindeki sözler onların kültürünü yansıtmaktadır. Örneğin övendere, yeygi, tezek, kesmik, alaf, hamut, meses, düven v.b.

Romanda en dikkat çekici özelliklerden biri de argo sözcüklerdir. Örneğin öküz, sığır, eşek, dooovaah, kişnemek, çenilemek. v.b. Bu sözcükler kişilerin karakterinin ve kültürünün sözcüklere yansımış şeklidir. Aynı zamanda söz varlığı yazarın üslubunu da ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, *Yılık Atı* romanında geçen ve hayvancılık kavram alanına giren 46 sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin 16 tanesi hayvan adıdır. 29 tanesi ise hayvancılık terimi ile ilgilidir. Hayvan adlarından 5 tanesi ölçünlü dilimizde mevcuttur. 11 tanesi ise Türkiye Türkçesi ağızlarında yer almaktadır. Bu sözcüklerden 4 tanesi deyim şeklinde kullanılmıştır.

Eserde geçen ama *Derleme Sözlüğü'nde* bulunmayan kelimeler: Dorukısarak, kısarak, dorutay, koşum hayvanı, çilkır, çift demiri, harman yeri, yular, yele, çifte atmak, gemsiz at, eğersiz at, tırısı geçmek (kalkmak), eyersiz, dötrnala kalkmak, tımar, kişnemek, şahlanmak.

Kaynakça

- Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil ve Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK, 2011.
- Aksan, Doğan. *Türkçenin Sözcük Varlığı* (1. Baskı b.). Ankara: Engin Yayınevi, 2006.
- Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri* (10. Baskı b.). Ankara: TDK Yayınları, 2015.
- Çotuksöken, Yusuf. "Bir Dilin Sözcük Varlığı". *Varlık* 987 (1989): 11
- Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayın Tanıtım, 2004.
- İlhan, Nilüfer. "Edebiyat Sosyolojisi Açısından Abbas Sayarı'nın Romanları". *Ciu Cyprus International Universty* 21.81 (2015/1): 107-24.
- Korkmaz, Zeynep. *Grammer Terimleri Sözlüğü* (3. Baskı b.). Ankara: Türk Dil Kurumları Yayınları, 2007.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (Cilt 2). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- TDK. *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 2005.